

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Petiti Philosophi & Doctoris Medici, Miscellaneorum Observationum Libri quatuor

Petit, Pierre

Trajecti ad Rhenum, 1682

Cap. XXIV. Ejusdem Empedoclis versus a Plutarcho citati & explicati
praeter auctoris mentem. Genuina eorum versuum sententia explanatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13245

CAPUT XXIV.

Ejusdem Empedoclis versus a Plutarcho citati & explicati prater auctoris mentem. Genuina eorum versusum sententia explanatur.

Lutarchus merito quidem Eunapio dictus φιλοσοφίας ἀπάσης ἀφροδίτη καὶ λύρα, hoc est *universa philosophia venus & lyra*. quod omnia philosophorum complexus, miram ex iis pulchritudinem & concentum in suis libris exhibet iis, qui hujusmodi eruditionis ornatum & dignitatem capere possunt; interdum tamen citans veterum sapientum dicta, quo sensu ab iis prolata sint, parum curæ habuisse videtur, modo verba ad propositum suum quadrare & convenire videantur. Hujus licentiæ & abusus exemplum insigne mihi notavi in libello eruditissimo, quem inscripsit *de facie qua in globo Lunæ apparet*. Ibi in eos disputans qui in dispositione universi rationem non agnoscebant, sed solam materiæ necessitatem, ut vocat *Aristoteles*; motum, scilicet elementorum, quo alia suapte natura sursum, alia deorsum feruntur; neque aliam esse causam rerum constitutionis arbitrabantur. ad hunc errorem confutandum, adducit exemplum hujus, qui in hominis corpore apparet, membrorum ordinis ac structuræ: in qua natura non videtur talem legem secuta. Ossa enim capitis solida & gravia, cerebrumque humidum & densum, locum superiorem tenent; spiritus quibus nihil subtilius, neque pronius ad motum, subtus in corde habitant, quemadmodum & laxi pulmonum folles. Quod idem & in testudinum conformatione videre est: in quibus & testa supra est, infra caro & humores. Ipsamet *Plutarchi* verba adscri-

scribere operæ pretium est. Nam clare ex his, id quod dixi patebit, parum curasse hunc eo quidem loco, de sententia Empedoclis, modo litera quo quo modo quadraret. Οἱ γοῦν ἀνθρώποι, ὡς ἐπὶ τῶν ὄντων, ἕτερον, κατὰ φύσιν γεγωναί, ἀνω μὲν ἔχει τὰ ἐμβριθῆ καὶ γεώδη μάλιστα περιλήν κεφαλὴν· ἐν δὲ τοῖς μέσοις τὰ θερμὰ καὶ πυρῶδη· τῶ δὲ ὀδόντων, οἱ μὲν ἀνωθεν, οἱ δὲ κάτωθεν ἐμφύονται· καὶ ἑδέτεροι παρὰ φύσιν ἔχουσιν· ἑδὲ τῆ πυρὸς τὸ μὲν ἀνω περὶ τὰ ὄμματα ἀποσίλειον, κατὰ φύσιν ἔστι, τὸ δὲ ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν, ἀλλ' ἕκαστον οἰκείως καὶ χρησίμως τέτακται. Quod postquam hunc in modum de naturæ instituto proposuit, deinceps hos versus Empedoclis ad id confirmandum subjungit,

Καὶ μὲν κηρύκωντε, λιθορρίνωντε χελωνῶν.

Καὶ πάντες (inquit) ὁσρέα φύσιν, ὡς φησιν ὁ Εμπεδοκλῆς καταμανθάναν,

Ἐν θ' ὄφει χθόνα χρωλὸς ὑπὲρ ἄλλα ναιετάσσαν.

Quæ sic latine sonant: Etenim homo quo non ulla alia res magis juxta naturam est posita, in sublimi habet maxime gravia & terrestria, circa caput: in mediis calida, & ignita. Dentium superne alii, alii inferne sunt innati, neutri contra naturam. Neque ignis qui supra ex oculis emicat, secundum naturam est, contra naturam is, qui in corde & ventriculo: sed quodvis horum congrue est utiliterque ordinatum. Quin omnium ostreorum considera naturam, atque (ut utar verbis Empedoclis)

Inspice tergigraves conchas, quandoque marinas:

Buccinus, exemploque obducta chelys tibi sano

Esse potest, summo ut videas in corpore terram.

ita hos versus ut potuit reddidit interpres.

Sed & eisdem citat Συμποσιακῶν lib. 1. quæst. 2. Καὶ τὸν θεὸν ὄρας, ὃν ἀριστοτέχνην ἡμῶν ὁ Πίνδαρος προσεῖπεν, & πανάχθ' τὸ πῦρ ἀνω τάτενον, καὶ κάτω τὴν γῆν. ἀλλ' ὡς ἀνθρώποιαν τῶν σωμάτων ἀπαιτῶσι,

Τῆτο μὲν ἐν κογχαίσι θαλασσονόμοις, βαρυνώτοις

Καὶ μὲν, κηρύκωντε, λιθορρίνωντε χελωνῶν.

Φησιν Εμπεδοκλῆς,

Ἐν θ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέριστα ναιετάσσαν,

hoc est: Ipsam adeo vides, quem Pindarus noster optimum artificem cognominavit, non ubique supra ignem, infra terram posuisse: sed in eo usum atque opportunitatem corporum secutum. Empedoclem audi:

Inspecte tergigraves conchas &c.

Quis igitur ex his non putet, idem Empedocli visum, quod Aristoteli, naturam scilicet agere propter finem, & in omnibus, qua licet, id quod est melius, sequi; Juxta illud Aristotelis lib. 2. de Partibus cap. 14. Ἀεὶ γὰρ φύσις ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, αἰτία τῆς βελτιονότου ἔστιν. Atqui notum est ex eodem Aristotele, Empedoclem, ut plerisque omnes vestustiores phyliscos aliam in animalium & stirpium constitutione, ejus dispositionis partium quam videmus causam non agnovisse, præter gravitatem & levitatem primorum corporum ex quibus constituuntur. Indidem & accretionis plantarum rationem conatum, ex his verbis patet in 2. de Anima: Εμπεδοκλῆς δὲ οὐ καλῶς εἶρηκε τὸ τοῦ προστιθέως ἀύξειν συμβαίνειν τοῖς φυτοῖς, κάτω μὲν ῥιζουμένων, διὰ τὸ τὴν γῆν ὑτῶ φέρεσθαι κατὰ φύσιν ἄνω, διὰ τὸ πῦρ, ὡς αὐτῶς. i. Empedocles vero non recte dixit, cum addit auetionem in plantis accidere, deorsum quidem, dum radices emittunt, quia terra sic fertur secundum naturam; sursum autem propter ignem simili ratione. Et generaliter in antiquos naturæ interpretes lib. 2. Natural. Auscultationis: Νῦν μὲν γὰρ (inquit) οἰοῦνται τὸ εἶναι ἀνάγκης εἶναι ἐν τῇ γενέσει, ὡς περ ἂν τις τὸν τοῖχον γεγενῆσθαι εἶναι ἀνάγκης νομίζοι, ὅτι τὰ μὲν βαρῆα καὶ ἰσχυρὰ πέφυκε φέρεσθαι τὰ δὲ ῥηκτὰ ἑπιπολῆς. i. Nam nunc quidem fieri ex necessitate hoc modo in rerum generatione esse putant, ut si quis parietem necessario perfectum dicat, eo quod gravia deorsum nata sunt ferri, levia autem sursum &c.

Rursus in primo de Partibus: Οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι καὶ πρῶτοι φιλοσοφῆσαντες περὶ φύσεως, περὶ τῆς ὑλικῆς ἀρχῆς, καὶ τῆς τοιαύ-

τοιούτης αἰτίας ἐσκόπουν, τίς καὶ ποία τις, καὶ πῶς ἐκ ταύτης γίνεσθαι τὸ ὅλον, καὶ τίν' Ἐκινουῦν, ὅσον νέικους, ἢ Φιλίας, ἢ νοῦ, ἢ τῆς αὐτομάτου, ἢ τῆς ὑποκειμένης ὕλης, τοιάνδε ἵνα φύσιν ἐχούσης ἔξ ἀνάγκης· οἷον τῆς μὲν πρὸς θερμὴν, ἢ τῆς ἕως τῆς ψυχρᾶν, τῆς μὲν κούφην, ἢ τῆς δὲ βαρεῖαν. ἔτι γὰρ καὶ τὸν κόσμον γεννῶσιν. i. *Veteres igitur illi, & primi naturæ interpretes, materiale principium, atque ejusmodi causam, quam, qualisque esset, indagarunt: & quonam pacto hinc tota orirentur, & quo movente, ut discordia & concordia, aut mente, aut casu, docuerunt: cum subjecta materia talem quandam præ se ferre naturam videretur, ut fervidam ignis, gelidam terra; & alter levem, altera gravem: Sic enim Mundum etiam generant. Idem testatur Eusebius in primo de præparatione Evangelica: Τοιούτη (inquit) καὶ τῶν πανσόφων ἑλλήνων τῶν δὲ φυσικῶν φιλοσόφων ἑπικληθέντων ἢ περὶ τῆς συστάσεως ἔξ παντός καὶ τῆς πρώτης κοσμογονίας διάληψις, ὅτι δημικρὸν, ἢ ποιητὴν τινὰ τῶν ὅλων ὑποσησαμένων, ἀλλ' ὄνδ' ὅλως θεοῦ μνήμην ποιησαμένων· μόνη γὰρ τῆς ἀλόγου φύσεως, καὶ τῆς αὐτομάτου κινήσει τὴν αἰτίαν ἔξ παντός ἀνάδεικται. Talis, & sapientia omni gloriantium Græcorum, eorum scilicet, qui philosophi naturales dicti sunt, sententia est; de universi constitutione, & ortu Mundi. Non enim aliquem ponunt hujus opificem & factorem, neque omnino Dei mentionem faciunt: sed sola irrationali elementorum propensione & nisu, aut motu spontaneo & fortuito, causam Mundi assignant.*

Cum ergo ex his clarum sit, hanc fuisse veterum illorum atque etiam *Empedoclis* opinionem, ut omnia necessariis elementorum motibus, vel etiam casu facta esse dicerent, nullam ejus quod melius est ac finis, rationem valere in omni naturæ effectione putarent; est sane quod miremur, *Plutarchum*, tam diligenter in omnibus philosophorum sectis versatum, qui de eorum placitis volumina edidit ausum esse versibus *Empedoclis* contrariam illi ipsi

tueri opinionem, nempe naturam in agendo haud sequi necessarios elementorum motus, sed finem, & quod magis eorum quæ fiunt, conditioni, atque perfectioni consentaneum, spectare. has primordiorum vires, hancque materiæ indolem & motus ad id quod melius est, quantum potest, accommodare. Nec porro video quid, ad hanc, inter hanc & *Aristotelem* de opinione *Empedoclis* controversiam, si tamen controversia ibi ulla est opinionis; afferi possit, nisi id, quod dixi, id sibi juris arrogare *Plutarchum*, ut in dictis veterum sopherum seorsim modo sententiam, modo verba duntaxat usurpet, hæcque præter eorum mentem ad suum propositum transferat. Quod ne cui incredibile videatur, mox id libro sequenti, idem alios, immo ipsos in scientiis heroas fecisse ostendam. Sed quæ ex dictis exoritur difficultas tollenda est. Nam clarum est, ex allato *Aristotelis* loco vere existimasse *Empedoclem* partium situm ac dispositionem in animalibus & plantis sequi motus necessarios elementorum: quomodo igitur, ejusdem sententia, potest pars terrea & gravis in testudinis compositione superiorem corporis tenere locum, carnem autem molliorem & leviolem graviori illi, subesse? immo vero quomodo *Empedocles* talem modum generationis, rerum ut naturæ magis consentaneum ponere potuit, cui modo tam contrariam in testudinum atque ostreorum genere legem ab ipsa natura positam videret? Quid igitur *Empedocles* ad hanc difficultatem?

Nodum hunc ex sententia ejus solvit *Aristoteles* in 2. *Natural. Auscult.* text. 43. ubi expresse testatur, sic compositam ab *Empedocle* naturæ drama, ut ubi non sufficerent potestates elementorum, quæ semper eodem modo se habent & moventur, præsto esset *Fortuna* & partes suas ageret. *Εμπεδοκλῆς, ἔκ αἰὶ τὸν αἶρα ἀποκρίνας ἀνωτάτω φησὶν, ἀλλ' ὅπως ἐκ τύχης, λίγδ' ἔβω ἐν τῇ κρομμύσει,*
Ὡς οὐτὸ συνέκρυσε θῆαν τότε, πολλὰκι δ' ἄλλως.

Sub

MISCELL. OBSERV. CAP. XXIV. 73

subdit: *Καὶ τὰ μέρη τῶν ζώων, ἀπὸ τύχης γινέσθαι τὰ πλεῖστα φησιν.* id est, *Empedocles non semper aërem segregari superius dicit, sed ut accidit. Dicit enim in Mundi fabrica;*

Sæpe alias aliter, sed tunc sic forte cucurrit.

Et partes animalium a fortuna fieri quamplurimas ait. Adhuc apertius in primo de Partibus cap. I. Διόπερ Ἐμπεδοκλῆς, ἐκ ὁρθῶς ἔρηκε λέγων, ὑπάρχειν πολλὰ τοῖς ζώοις, διὰ τὸ συμμεῖναι οὐτως ἐν τῇ γενέσει. Quamobrem Empedocles non recte dixit, inesse multa in animalibus, ob id tantum, quia ut hæc, tum cum gignerentur, inibi essent, accidit.

Ex his patet, quam nihil memorati versus *Empedoclis* ad naturæ providentiam, in omnibus ad finem & quod melius est, respicientis pertineant, quamque ἀπὸ προσδιονύσως a *Plutarcho* iis locis citentur. Patet etiam captus ejus ætatis physicorum; quam pingui *Minerva* naturæ opera interpretarentur, qui ex principiis ab se positis aliquid explicare non valentes, ad fortunam & casum confugere non dubitarent. Quid enim turpius physico, quam evocare ad naturæ opus fortunam aut casum penuria caussarum? Ceu non cuivis e vulgo talis caussa suppetat. Postremo *Empedocles* cum spinæ in dorso naturam consideraret, nec plausibilem saltem hujus causam ex suis principiis reddere possiet, quamobrem in plures vertebrae distincta esset, perquam ridicule unicuique animali dissilire motu, dum se convertit, dicebat. *Aristoteles* eodem loco, οἷον καὶ ῥάχιν τοιαύτην ἔχειν (ἀνθρώπον) ὅτι στραφέντι καὶ ἀεργῆσαι συνέβη. Hæc cognoscere salus est adolescentibus scientiarum cupidis, ut intelligant, quid præstiterit philosophiæ *Aristoteles*, quantum illi debeamus, qui rudes antiquorum opiniones, partim melioribus mutavit; partim emendavit, & ad exactam judicii normam perpolivit: quam infelices sint, qui rebus philosophiæ jam

pridem incomparabili summi illius herois ingenio & solertia in melius compositis, atque in optimo statu constitutis, ad primos ejus ortus & cunabula revolvuntur: tales enim profecto hodierni sophistæ, qui necessarios materiæ multifariam dissectæ motus & vertigines somniant; vel etiam fortuitos atomorum motus, plagas, complicationes ex *Democriti* aut *Epicuri* officinis recoquunt.

FINIS LIBRI I.

PETRI